

L'escàndol recent per la venda i el saqueig del convent de Sant Josep, a la ciutat de València, ha revifat la polèmica sobre els béns religiosos amb interès patrimonial. Al País Valencià, bona part dels monestirs i convents, considerats bé d'interès cultural, malgrat gaudir d'una protecció especial, corren el risc de ser venuts al qui pague més.

Monestirs valencians: del recolliment al 'resort'

Les relacions entre l'església catòlica i les diverses administracions estatals mai no han estat allò que se'n diu un camí de roses. Una font de conflicte està en el procés de tancament i desmantellament dels convents que queden abandonats pels ordes religiosos a causa de la manca de vocacions. En el fons del problema hi ha la complexitat i la ignorància –de vegades real, de vegades deliberada– del marc legal. Els ordes són els propietaris legítims (l'article 33 de la Constitució recull el dret a la propietat privada) d'aquests immobles, el valor cultural dels quals és innegable, i en aquest sentit, tenen el dret a disposar de la propietat de la manera que creguen més convenient. Però quan al valor

cultural s'afegeix el cultural, la qüestió correspon a la llei de Patrimoni Històric. Una llei potser obsoleta en molts aspectes, però que, tanmateix, continua essent l'instrument bàsic de protecció del nostre patrimoni i que, per tant, afecta de manera directa els béns religiosos.

Libertat religiosa i protecció dels béns culturals. La Revista catalana de dret públic, al número 33, de l'any passat, publicava un article de la professora Isabel Aldanondo, titular de Dret Eclesiàstic de l'Estat de la Universitat Autònoma de Madrid. El text recollia, clarament i detalladament, les normatives a les quals són sotmesos els béns eclesiàstics, tant en l'àmbit estatal com en l'au-

tonòmic, i els conflictes d'interessos que es deriven de la falta d'entesa entre les administracions i les confessions religioses. Els béns de l'església catòlica són béns culturals funcionalitzats, és a dir, que acompleixen una tasca específica relacionada amb el culte. Segons l'autora, cal trobar una solució harmònica a la dialèctica cultural-cultural per tal d'evitar conflictes que puguin perjudicar aquests objectes patrimonials.

L'any 1979 l'estat espanyol i el Vaticà van signar uns acords pels quals es reconeixia la personalitat de l'Església catòlica, dels seus ordes i de les seues congregacions, i se'ls concedia tot un seguit de subvencions i privilegis fiscals. En aquests acords, l'església catòlica i l'estat es comprometien a col·laborar per a protegir el patrimoni de titularitat eclesiàstica, mitjançant la constitució d'una comissió mixta. A més, hi ha la llei de Patrimoni Històric Espanyol (LPHE) de 1985 (complementada per les promulgades per cada autonomia), que regula la conservació del patrimoni històric i artístic. Aquest

patrimoni ha anat ampliant l'espectre de protecció amb el pas del temps, i ara abasta, fins i tot, béns immaterials.

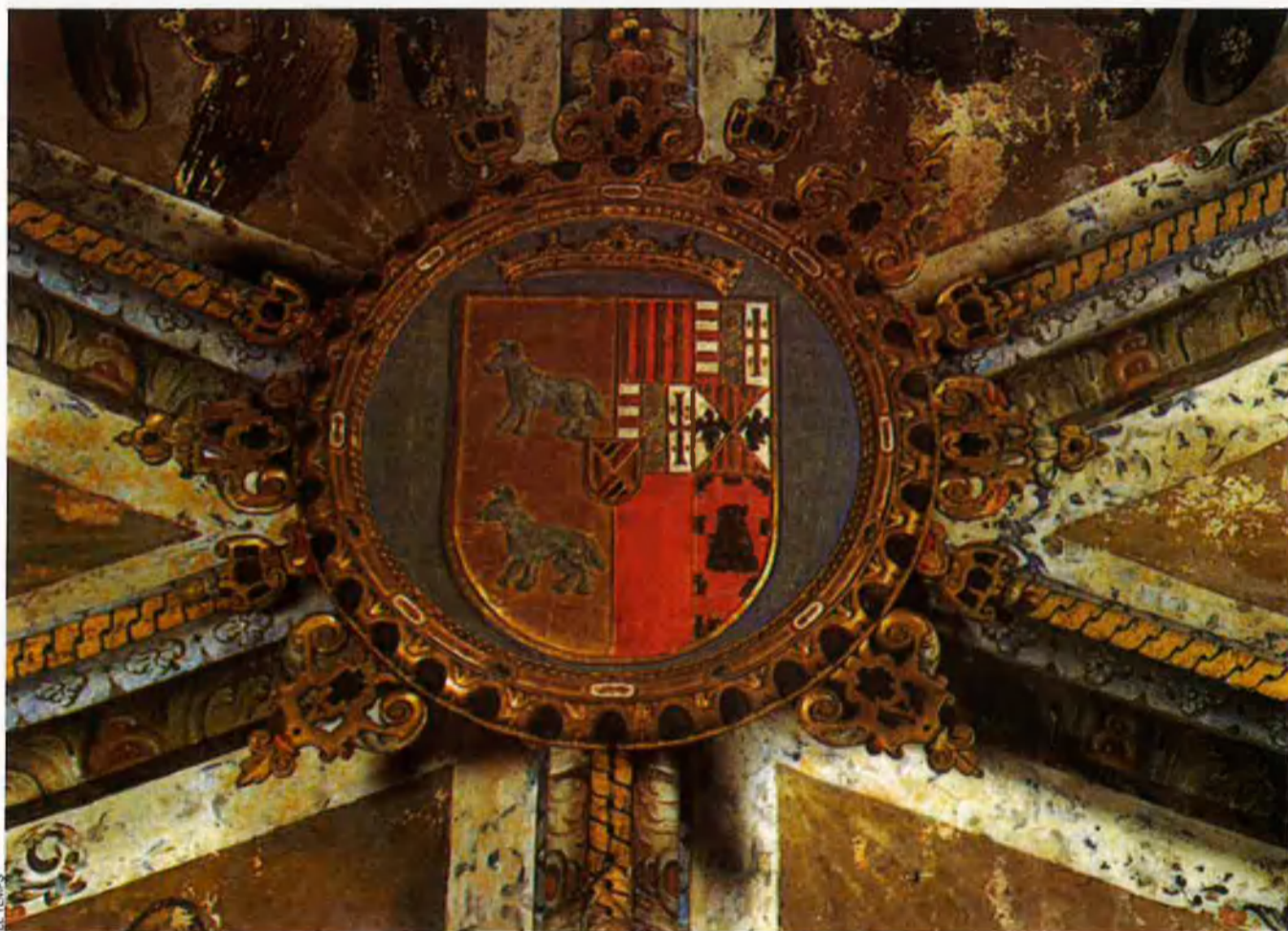
Malgrat tot, l'església continua dividida. Hi ha sectors que han emprès una reflexió, conscients que el seu patrimoni no té únicament un valor de culte, però n'hi ha uns altres que es neguen a acceptar la importància històrica i cultural dels béns. Com explica Vicent Álvarez, vocal del Consell Valencià de Cultura, "tot depèn de l'obertura de mires de cada persona. Una vegada, vam sol·licitar a un etnòleg que elaborés un informe per tal de declarar bé d'interès cultural la festivitat religiosa del Corpus de València. Però l'arquebisbe va presentar una queixa davant l'administració autonòmica i, fins i tot, va amenaçar que no tornarien a convidar les autoritats a participar dels actes si la declaració es feia efectiva. En veient l'amenaça, tot se n'anà en orris. En canvi, la Santa Faç d'Alacant, que també és una tradició religiosa,

no tan antiga com la del Corpus, sí que gaudeix de la declaració de bé d'interès cultural (BIC), perquè l'arquebisbat sí que hi va donar el vist-i-plau".

En bona mesura, els recursos públics contribueixen a conservar els béns eclesiàstics. "Pel que fa a les restauracions", comenta Vicent Álvarez, "l'església és molt exigent, perquè sap que l'estat està obligat a subvencionar-les. És significatiu el cas de l'església de la Sang de Lliria, un temple gòtic del segle XIII, que acull pintures i un teginat molt ben conservat. La Generalitat va invertir-hi 400 milions d'euros. Però com que no s'hi va construir una sagristia, va romandre tancada encara cinc anys més o sis". Així doncs, ni que fóra com a retribució, l'església hauria d'estar obligada –de fet la hi obliguen els acords signats– a permetre que els ciutadans exercesquen el dret a l'ús cultural d'aquests béns, absolutament compatible amb el religiós. Álvarez encara hi afegeix un altre exemple

aclaridor: "El convent de la Trinitat, al carrer d'Alboraia de València, en aquest moment és ocupat per monges de clausura, però hi ha dependències que, a segons quines hores, es troben lliures i podrien ser visitades, mitjançant un conveni i un règim de visites. La immensa majoria dels valencians ignora el valor real d'aquest immoble. Entre més coses, serva els manuscrits –tant els ascètics com els enregistraments de les donacions que les famílies feien al monestir– de qui en fou un dia l'abadessa, sor Isabel de Villena".

Trasllats i espolis. L'escàndol més recent relacionat amb un convent valencià és el de Sant Josep i Santa Teresa, al barri del Carme de València. Aquest convent és contigu al convent renaixentista del Carme i a la casa museu de Benlliure. És inclòs en el Pla General d'Ordenació Urbana (PGOU) de València amb grau de protecció 1, per l'interès com a patrimoni local i la proximitat al

EL TEMPS

convent, que és bé d'interès cultural. A la primeria del mes d'abril d'enguany, Antonio Cassola, president de l'associació de veïns Amics del Barri del Carme, va trametre una carta al Consell Valencià de Cultura en què alertava de la venda del convent, amb horts frondosos i una petita església, i de l'espoli de què era objecte: les darreres membres de l'orde de les carmelites descalces s'emportaven en capses, fins i tot, la ceràmica dels sòcols i dels murals, que datava dels segles XVII i XVIII. Com indica Àlvarez, "tota la ceràmica valenciana anterior al XVIII és considerada patrimoni històric-artístic i és protegida", però sembla que això no ha representat cap obstacle.

Pocs dies més tard, la premsa valenciana es féu ressò de la notícia. Les carmelites havien venut el convent a l'empresari Paco Roig, antic president del València C.F., que va manifestar la intenció de convertir-lo

en un hotel de luxe, o, en paraules seues, un "convent garden", amb aparcament subterrani inclòs i sense tenir en compte les restes arqueològiques que hi ha als fonaments de l'edifici. A resultes de les protestes, tant dels veïns com de la premsa i del Consell Valencià de Cultura, la direcció general de Patrimoni de la Conselleria de Cultura es va decidir a paralitzar les obres i va decretar la necessitat de catalogar els béns que hi restaven. Però aleshores el panorama ja era més que desolador. "Si aquest espoli s'ha pogut fer amb tota tranquil·litat, què no pot fer-se als monestirs i esglésies aïllats?", es demana Vicent Àlvarez.

Aquesta situació podria repetir-se al convent de Santa Clara de Xàtiva (la Costera). Aquest convent fou tancat el 2001, quan la comunitat de clarisses va marxar a Canals, localitat propera. Sense notificar-ho al consistori municipal, les germanes

van carregar tot els béns mobles de l'edifici, llevat dels grans quadres que el pintor Vicent López havia pintat allà dintre i que, com que no passaven per la porta, van haver de deixar. Santa Clara és inscrit en el catàleg del patrimoni arquitectònic municipal i en el PGOU de la ciutat amb protecció individual general. "Tots els béns mobles que pertanyen a un convent catalogat com a BIC apareixen vinculats indissolublement a l'immoble. Això diu l'article 27 de la LPHE, però l'església continua sense aplicar-lo. A Xàtiva, les monges van decidir de tancar el convent sense l'autorització de l'ajuntament. La qüestió continua en suspens. Sembla que ha estat venut a un promotor i que l'alcalde popular, Alfons Rus, està a favor que s'hi faça un hotel. Els partits de l'oposició, en canvi, insisteixen que hauria d'esdevenir un museu o bé seu universitària", aclareix Vicent Àlvarez. Avui no se sap

on han anat a parar els béns mobles del convent i el Consell Valencià de Cultura continua exigint que es declare BIC per tal de garantir-ne la màxima protecció.

La rebel·lió de dues monges i un rector salva el convent de Bocairent.

Un dia de juliol de 2005, els veïns de Bocairent (la Vall d'Albaida) es despertaren alarmats: les monges agustines del monestir de la Mare de Déu dels Dolors es traslladaven i se n'emportaven tots els béns. Se n'enduïen, per exemple, donacions dels veïns del poble i diverses obres d'art de gran valor, com un llenç atribuït a Joan de Joanes o una pietat d'alabastre que imita la de Miquel Àngel. Això sense tenir en compte que el monestir té una característica única: una part, l'anomenat monestir rupestre, està excavada en la roca viva. Segons la LPHE, els béns pertanyents al patrimoni cultural de l'estat no poden ultrapassar-ne les fronteres, però sí que es permet la mobilitat entre comunitats, cosa que també origina litigis, com el que enfronta de fa anys els bisbats de Barbastro i de Lleida. Si cada vegada que un orde es trasllada i pren la decisió de vendre el convent, ho notifica a les autoritats, aquestes poden exercir el dret de tanteig i retracte i incorporar el monument al patrimoni cultural.

Les agustines de Bocairent tenien per destinació última un monestir de Logronyo, però dues d'elles, sor Cèlia i sor Sara, es van declarar en rebel·lia i es van tancar en el convent. Elles, com molta gent del poble, estaven convençudes que calia conservar el monestir. Comptaven amb el suport de l'arxiprest de Mariola i, fins i tot, de l'arquebisbat de València. Va ser aquest que va interposar una reclamació al Vaticà, que havia donat permís per a convertir el convent en un hotel. Malgrat les amonestacions per part de la superiora de l'orde, les monges van resistir. L'abril d'enguany, novament el Consell Valencià de Cultura hi intervenia demandant que es declarara BIC. Finalment, el 28 de juny es publicava la bona notícia: la parròquia del poble, amb l'aval de l'arquebisbat de València,

La Trinitat de València: un darrer interrogant.

El convent de la Trinitat és bé d'interès cultural, des de 1982, per la rellevància del patrimoni històric i arquitectònic. "Pel fet de ser BIC", apunta Vicent Álvarez, "la llei estableix, pel cap baix, dues visites obligatòries el mes. En canvi, només s'hi pot accedir una vegada l'any i amb gran recel per part de les monges." El convent es troba a la vora esquerra de l'antic llit del Túria, a escassos metres del Museu de Belles Arts Sant Pius V. Per això, el Consell Valencià de Cultura n'ha proposat, en previsió d'una futura desocupació, la hipotètica vinculació amb el museu adjacent. De tota manera, i fins que les circumstàncies no canvien, el Consell considerava convenient que s'assolira un acord amb l'orde per a fixar el règim de visites i fer-hi compatible l'ús religiós i l'interès públic, com ja s'ha fet al convent de Sant Jeroni de Cotalba a Ròtova (la Safor). La clau està en l'entesa i en el bon funcionament de les comissions mixtes que, a la pràctica, encara són bastant inefectives.

adquiriria el monestir per més d'un milió d'euros. Queda per aclarir si ara que s'ha recuperat per al poble, tornarà a tenir un ús exclusivament religiós (sembla que se sospesa la possibilitat de portar-hi religioses de l'Amèrica del Sud) o si s'hi preveu un ús cultural afegit. Siga com siga,

de moment, el convent de les agustines sembla haver fugit de les grapes de l'especulació urbanística que, amb tantes ànsies, devora el patrimoni no sols cultural, sinó també natural del país.

Cristina Simón